

TWEEDE ADEM

Tentoonstelling ter gelegenheid
van de zesde verjaardag
van de
Verklaring van 30 november

Een
verbeeldende
reflectie op de
staat van de
wereld, in kunst,
muziek, tekst en
beeld

Curator:
Ilse Kerkove

VAN 15
TOT 30 NOVEMBER
2025

Galerie
Humanistisch Verbond
Pottenbrug 4
2000 Antwerpen

DEELNEMENDE KUNSTENAARS

(alfabetisch)

Nikolaas Bullynck

Stefaan Claey

Hans Claus

Niels Cnudde

Ellen Comhaire

Rudy Cornelis

Mark De Bock

MarieAnge Demuysere

Veerle Desmet

Tilly Jacobs

Ilse Kerkove

Filip Manteleers

Lieven Nollet

Martine Platteau

Chantal Pollier

Leo Reynders

Cindy Versyp

Gilles Ysewijn

1. Nikolaas Bullynck

Mystic press

Een boekenpers met een deels geplette trechter ertussen. Of, hoe het potentieel aan menselijke wijsheid, wetenschap, kennis en verbeterende inzichten steeds wéér gedwarsboomd wordt door het rechtevenredig menselijk potentieel aan waanzin, achterlijkheid enz.

Reliek

Een glazen recipiënt met daarin zeezand, zeewater en een kinderschoen. Eerste schoentje van mijn zoon trouwens. Over hoe één enkele achtergebleven schoen altijd wijst op een gepasseerd drama. In dit geval het restant van een verdronken vluchtelingkind. Wie weet.

Door het te presenteren als een medisch/wetenschappelijk object wordt al dat lijden gedegradéerd tot iets dat in een archief terecht komt, stof vangt en verdwijnt in statistieken.

2. Stefaan Claey's

Stacks

Stefaan Claey's schilderde stapels papieren, boeken, informatie-bladen. Hij hekelt de veelheid aan informatie die we niet meer kunnen bevatten en roept daarmee tezelfdertijd op om aan de zinloze, repetitieve vermenigvuldiging een einde te maken. Verwijderd uit hun omgeving, zien alle stapelingen er bovendien eender uit. Of het nu appartementsblokken of stapels bureaupapier betreft, buiten de context die er betekenis aan geeft, lijkt de productie enkel om de productie te draaien. We blijven stapelen.

3. Hans Claus

Hoogmoed I en II

Achter de idee van de ongelimiteerde groei zit de foute overtuiging dat de mens baas is over zijn natuurlijke omgeving. Maar zelfs wanneer de tekenen duidelijk zijn en in tegendeel

zijn afhankelijkheid blijkt, geeft de mens zijn hoogmoedige droom niet op. Hij verbeeldt zich een andere wereld elders in het universum dat hij op zijn beurt aan zich wil onderwerpen.

4. Niels Cnudde

Gehenna

‘Sneller! Groter! Rust roest! Stilstaan is achteruit gaan!
Arbeid verwarmt, luiheid verarmt! Gas geven!’

Een aanklacht tegen de blinde drang naar materiële expansie, technologische vooruitgang, economische groei en financiële winst ten koste van zelfbehoud en een diepere meerwaarde als persoon of maatschappij – ongeacht de potentieel onomkeerbare gevolgen die deze drang met zich meebrengt voor de mens en zijn omgeving.

De kachel als bezetenen witheet stoken om niet te moeten inzien dat het huis in brand staat.

5. Ellen Comhaire

Attachment/auw – Growing up

Attachment/auw gaat over hoe gehecht zijn aan je ego, ideeën, overtuigingen en materiële zaken je als mens pijn kan berokkenen. Het is de basis waar kapitalisme op teert.

Growing up gaat over een weg zoeken tussen tegenstrijdige beelden: de moeder en de vader, wat de maatschappij erin dramt en hoe je zelf dingen ervaart. Het je weg erin zoeken. Wat je dwingt om dingen in vraag te stellen, exact wat de verklaring van 30 november ook doet.

6. Rudy Cornelis

Horizon

Vele mensen zien het niet meer goed komen met de mensheid. Maar geconfronteerd met de Verklaring van 30 november putten ze weer hoop. Aan de einder tekent zich voorzichtig een horizon af.

7. Mark De Bock

Thumbnail I en II

In coronatijd werd de natuur weer stil. De mens zat gekoooid in isolatie. Wat een contrast was dit met de zotte wedren waarin we doorgaans leven. Velen stonden stil bij wat het leven in essentie is en hoe afhankelijk we voor ons geluk en voortbestaan zijn van anderen. De roep naar verbinding klonk nog nooit zo luid als toen.

Thumbnail I en II roepen de hunker uit om een samenleving te maken waarin we elkaar en onze omgeving opnieuw kunnen waarderen.

8. Veerle Desmet

INTER-ACT

‘De economie wordt terug in dienst gesteld van mens en natuur’ is de krijtlijn van de Verklaring waarmee ik graag mijn werk wil verbinden.

INTER-ACT is een belevingswerk. Door één keramische vorm op zichzelf te laten bestaan en uit de installatie te halen probeer ik aan te tonen dat niks bestaat op zichzelf en dat alles afhankelijk is van zijn omgeving.

INTER-ACT bestaat uit een verzameling organische vormen in een landschap, waarin een labyrint is uitgewerkt. Sommige vormen zijn voorzien van geur en geluid. De klanken zijn opnames die verwijzen naar de oercreet, een eeuwenoud communicatiemiddel. Het gezoem van bijen staat voor groepsverbondenheid. Het gerommel van de darmen – onze tweede hersenen – staat voor verstoring. De verstoringen door invloeden van klimaat, consumptie en prestatie, bewerkstelligen onevenwicht en communicatiestoornissen. Van zodra we contact maken met de wereld, staan we in verbinding met complexe systemen en organismen rondom ons. Sedert het ontstaan van de mens raakten wij meer en meer vervreemd van onze eigen omgeving en onszelf. De installatie gaat over

verbinding maken met je ware zelf zodat je je identiteit niet meer koppelt aan de rollen die je speelt voor de buitenwereld. INTER-ACT staat voor de relatie tussen mens en natuur, maar ook voor het terugvinden van het evenwicht van de mens en zijn eigen innerlijke natuur

9. Tilly Jacobs

‘De overheid wordt in haar verdelende rol verantwoordelijk gehouden in de faire verdeling van de rijkdom en het DOEN NALEVEN VAN DE fundamentele RECHTEN VAN DE MENS’. Ik denk dat in oorlog zowat alle fundamentele rechten van de mens geschonden worden. En hoewel we als België momenteel niet zelf in een oorlog verwickeld zijn, schrikken we er niet voor terug om gelijk welke vragende partij van oorlogswapens te voorzien. Ook neemt de overheid te laat en te weinig repercussies naar Israël voor hun vieze oorlog in Gaza. Voorts hitst ze de samenleving op met zijn oorlogsretoriek. Want ook België moet investeren in oorlogstuig. Daarvoor wordt een flink potje gereserveerd ten koste van welzijn, onderwijs, armoedebestrijding etc. De overheid neemt inderdaad zijn verdelende rol op. Maar op een nefaste manier voor de samenleving. J’accuse!

10. Ilse Kerkove

Acne

In het glooiende land van de Vlaamse Ardennen verschijnen overal witte kubussen. Het zijn hypergeïsoleerde moderne huizen met alle comfort die aan de strengste woonnormen beantwoorden, dikwijls ook met zwembad. Zij ontsieren het landschap, maar staan ook symbool voor de verdere verovering van de mens op zijn natuurlijke omgeving. Gesust door uitmuntende EPC waarden, zet de Vlaamse burger zijn kaalslag verder.

Handelingen # 1

Ik haalde inspiratie uit onze dagelijkse handelingen als arbeiders in een omgeving waar kunst wordt geproduceerd. In dit werk specifiek door de behoefte tot perfectie door één enkel individu. Alle pogingen foutloosheid na te streven werden vernietigd. Handeling na handeling, opnieuw en opnieuw.

We produceren en consumeren, we handelen en verhandelen, verhandelen het handelen, we reproduceren en vernietigen ten behoeve van een schijnbare werkelijkheid (de economie).

Het is bijna niet te geloven hoe absurd ver de mens in staat is zijn perfectie na te streven ten koste van mens en natuur. Met of zonder er zich van bewust te zijn.

11. Filip Manteleers

Bij nader onderzoek bleek de deur wél open ...

12. MarieAnge

'Mens van het westen

Mens van het oosten

Bloed kent geen grenzen

Bloed krijgen is voor elke mens , zonder grenzen'

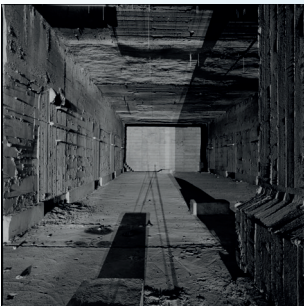
13. Lieven Nollet

Broeksel

Beide foto's en de *one minute* film, met als titel 'Broeksel', vertolken een existentiële eenzaamheid. De opnamen zijn gemaakt in 'verloren' ruimten, onder metrolijnen.

Door de voortdurende waterinsijpeling zijn het grotten van beton geworden.

Naast hun symbolische betekenis verwijzen de werken naar bestaande plekken.

De foto's zijn 'waarachtig'. Een 'unheimlich' gevoel overheerst er. In de *one minute* film ontmoet ik er een dolende buffel. De warmte van het dier contrasteert met de kille ruimten. Ik hou hem vast. Kort daarna verdwijnt de buffel. In het 'Zwart'.

14. Martine Platteau

(H)EDEN

Mijn werk (H)EDEN gaat over een laadpaal voor mensen.

Je duwt op de groene knop en je hoort de schaterlach van een klein kind (mijn jongste kleinzoon). De technologie vroeg ik aan mijn oudste kleinzoon die toen 14 was en op z'n 15de besloot de wereld vaarwel te zeggen.

Wat is er er mooier dan onverwacht een glimlach te toveren op het gezicht van iemand? Iedereen heeft het over de laadpaal voor auto's maar men vergeet zichzelf op te laden met spirituele waarden.

In de Verklaring staat ook dat materiële afspraken en waarden ondergeschikt moeten blijven aan spirituele waarden. Dat is een belangrijke krijtlijn. Het voldoet de mens niet wanneer hij louter en alleen een comfortabel materieel bestaan lijdt. Hij heeft sociale noden die belangrijker zijn. Hij wil ruimte voor existentiële oefeningen die zijn geestelijke honger stillen. Hij is een betekenisgever en hunkert naar rechtvaardigheid, verbondenheid, vrede, stilte en geluk.

Een samenleving die slechts ruimte laat voor die dingen nadat aan al het materiële is voldaan, of die al die spiritualiteit ondergeschikt maakt of zelfs onbelangrijk acht, doet afbreuk aan de mens. Dat moeten we aan elkaar blijven leren.

Dat geeft ook aan hoe belangrijk het is dat het onderwijs door de gemeenschap wordt beheerd. In het onderwijs moet die waardenhiërarchie voortdurend gereproduceerd worden.

martine.platteau@telenet.be

15. Chantal Pollier

The declaration

Mijn werk 'The declaration' heeft een directe link met de rechten van de mens. Als lid van de commissie van toezicht kom ik regelmatig in de gevangenis van Gent. Wat ik er samen met mijn collega's zie en rapporteer, is soms ronduit stuitend. De Belgische regering is al meermaals veroordeeld door het Europees hof voor de rechten van de mens. Toch doet men niks om de rechten die ook veroordeelde en geïnterneerde mensen hebben te verzekeren in de penibele situatie waarin ze zich bevinden!

In het uitgeschreven manifest van de Verklaring van 30 november staat daar een paragraaf over ... en daar sluit ik me volledig bij aan:

'Een andere essentiële taak voor de overheid blijft het handhaven van rechtsregels. Zeker de fundamentele rechten van de mens. Wereldoorlog II heeft ons toch één ding geleerd. Het basale, dierlijke instinct om zwakke mensen te onderdrukken, uit te buiten, te vervolgen, als overbodig af te schilderen, te ontmenselijken en zelfs te doden, gaat in tegen alle gevoel van rechtvaardigheid. Helaas zijn er bij homo sapiens groepsmechanismen werkzaam die zelfs dat individuele gevoel van rechtvaardigheid kunnen doden. De meeste mensen mogen dan al deugen, maar als ze als massa opereren kunnen ze zeer ondeugend uit de hoek komen!

Die universele verklaring voor de rechten van de mens nemen we dus zonder enige aarzeling mee van de oude naar de nieuwe wereld. Daar valt geen gram op af te dingen.'

16. Leo Reynders

Krachtpatzers, Ieder zijn wereld

De wolkenbreier belichaamt de waarden uit de verklaring van 30 november door een alternatief te tonen voor de logica van winst, productiviteit en vooruitgang.

Het werk is een poëtische daad die zorg, beschouwing en gemeenschappelijkheid centraal stelt, en zo fungeert als artistiek commentaar op de nood aan een samenleving waarin mens en natuur opnieuw gewaardeerd worden.

17. Cindy Versyp

Zonder titel I

Zonder titel II

De mens heeft heel zijn leefomgeving dichtgebetonneerd. Hoeveel groen blijft er over om kind te zijn? Welke toekomst is voor hen weggelegd?

18. Gilles Ysewijn

Stilleven met kweeperen

Voorlopig floreert de boomgaard naast een hoeve die verkocht werd. Maar het terrein lijkt groot genoeg voor een winstgevend nieuwbouwproject. Zal ook de kweeperenboom met de vergeten weide vol ruigtes en struwelen bezwijken onder de bulldozer en de betonmolen? Ik portretteer alvast zijn vruchten. Een stilleven als getuige die schreeuwt om rust.

TWEEDE ADEM

Er ging de voorbije zomer geen concert voorbij of de gevierde artiest verwees naar de zorgelijke staat van de wereld. Minimalistische componisten zowel als techno-crowd-bands verdrongen zich om mensen een hart onder de riem te steken.

Ook de Verklaring van 30 november probeert te verbinden. Haar zes krijtlijnen worden soms als een gedicht of als een (seculier) gebed omschreven.

Maar krachtiger dan met woorden uit de mens zich vanouds in kunst, in muziek en in beeld. Voor de zesde verjaardag van de Verklaring roepen we de hulp in van beeldende kunstenaars.

Met foto's, beelden, installaties en schilderijen vertolken zij hun aanklacht, hun verwarring en hun hoop.

Hoe disruptief, dystopisch en verscheurd onze wereld ook mag lijken, dit is geen eindpunt. Na de wanorde waarin de ene crisis de andere lijkt te versterken, komt een ander evenwicht, beter nog en misschien zelfs stabielere dan het vorige. 'Alles wordt anders ... en beter', zo schreef **Koen Schoors** in zijn recente gelijknamige (toekomst)visie op de staat van de wereld.

De Verklaring heeft de recepten voor zo'n nieuw evenwicht voorgedacht. Ook kunstenaars *voorvoelen* het nieuwe. En tegelijk klagen zij het oude aan.

Verklaring van 30 november 2019

Wij geloven dat onderstaande hervormingen nodig zijn om een SAMENleving te maken waarin mensen bevrijd worden van de honger naar geld en elkaar en hun omgeving opnieuw kunnen waarderen:

- **de economie wordt terug ten dienste gesteld van mens en natuur**, met een boekhouding waarin de bescherming van mens en natuur verankerd wordt;
- **domeinen van gemeenschappelijk belang worden uit de greep van de vrije markt gehouden of gehaald**; onderwijs, zorg, mobiliteit, cultuur, fiscaliteit, communicatie, energie, landbouw en justitie zijn domeinen waar geen winst mag worden nagestreefd;
- **zorg, interdependentie, introspectie, beschouwing, humor, liefde en rechtvaardigheid worden boven materiële vooruitgang geplaatst**;
- **er wordt bewustzijn gecreëerd voor de grenzen van de materiële en de virtuele groei**;
- **de overheid wordt in haar herverdelende rol verantwoordelijk gehouden** voor een faire verdeling van de rijkdom en voor het doen naleven van de fundamentele rechten van de mens;
- **de emancipatie van de mensheid wordt bevorderd door begrippen als 'Werk', 'Productiviteit' en 'Vooruitgang' te herdenken en te herdefiniëren.**

Organisatie: de Verklaring van 30 november en Humanistisch Verbond

